

7981

II

Opinions w.r. 1934.

Rps BJ 7981.

M
Dit
xemy
xema
Dowry
Swiss
Swiss
pro
m
i bl
wre
ro
go
ma
ston
ceri
H. S.

3)

1.

Kazanie ip. Ks. Józefa Herticha

o zastugach Duchowieństwa polskiego i o wpływie
jego na oświatę narodu -

miane w Marcu R. 5 października 1856 r.
podczas obchodu 50°-letniego jubileuszu Kapłań-
stwa Księdza Bartłomieja Saganowskiego
Pratata proboszcza ps. Kolegiaty Kaliskiej,
Dziekana Umiejowickiego, Proboszcza parafii
Wartkiej.

do niego) się
„Och! ~~nie~~ Jezus! iż / dzisiaj zbawienie
stało temu domowi.” 1. kłk. 19
(Ewangelia na poświęcenie Kościoła!)

Najmilsi w Chrystusie Bracia!

To, co niegdyś wyrzekł Zbawiciel gdy odwie-
dził dom Zachęsa, dzisiaj powtórzyć mo-
żemy przy obchodzie Koronnej uroczystości poświę-
cenia tej starożytniej, bo, jak wnieść można, z bu-
dowy i napraw, w XIV. języcu stuleciu wzniesionej
świątyni. Skoro bowiem uroczystym obrzędem po-
święconą została, Bóg w niej przebywać nie
przestaje; a jeśli jedna bytność naszego Zbawcy
w domu Zachęsa przyznała mu zbawienie
i błogostawieństwo: ileż w tym domu, gdzie za-
wsze od 400^{tych} lat z górą przebywa, utajony
w sakramencie ofiarza, krewat i krewa bło-
gostawieństwu na tych, co tu doń swe zanoszą
modły? dzisiaj powtórzyć możemy te
słowa, i dla tego języcu, że razem z poświę-
ceniem drugą obchodzimy uroczystość poświęce-
nia N. Maryi Panny, za której wstawiennictwem się
przem

przemaxinem niecierwone taski i do bradziejstwa
Wzóg udnietat i udnietat hym, co w niej, jako w swej
matce i opiekunce swą potoxgli nadniej.

Alc oprocz wspomnianych dwóch, co rok odby-
wajacych się uroczystości, dziś pierwsze władka bar-
dzo f. bo kalendarie moze między stu kapłanami
jedem jej dozecka. / w tej swiatłosci odbywa się uro-
czystość, a tą jest 30ⁱⁿ-letni jubileusz kapłan-
stwa zastawionego w hierarchii Kościoła exigo-
wonego Ms. Marth. Paganowskiego. Oto ten pełen
zastugi weteran, pracownik w Chrystusa,
winnicy niezmordowany, po gorliwym prze-
lat 50ⁱⁿ letmieniu obowiazków jakie na siebie
przyjął przez poświęcenie na kapłanstwo,
przeżył wdzięcznością ku Bogu że go raczył
wspierać swą taską i przedstawić życie do tych
lat sedmitych; stawia dziś przed ołtarzem
Pana Karkpów, by mu złożyć Dzieńkożurną
ofiarę. Stanął ze snopem zastug zebranych
na polu pracy i poświęcenia w mierzieniu
zstug wiernym Xsa religii wyznawcom, a
przed rozpoczęciem najś. ofiary, waniosty
błagalne a uroczyste piemie Veni Creator!
jak przed 50ⁱⁿ laty, gdy po raz pierwszy
miał ofiarę tę sprawować, wyznał jawnie
w pokorze, że wszystko co mu zastuge rze-
bnato, jest skutkiem natchnienia i task
Ducha Świętego, którego przy rozpoczęciu swe-
go zawodu Kormie k uprosiła o pomoc
błagał.

O' xesi twoim zastugom Postojny jubilarie!

Niez

Niezmiordowana praca, co zwracata na siebie
uwagę w poczynkach karax twego zawodu i na
Komitych mexiów w hierarchii polskiego Kościoła
jak Woronioxa, jednata względy biskupów tutej-
szej Dycezyi i była przyrzyną powierzenia ci
przed 30^{ty} laty przeszto obowiązku Dziekana
tutejszego Dekanatu, ażebyś przy ps. Money-
storian generalnym Malickim, wynagrodzenia
kanoniz, a potem prelaturą ps. Kolegiaty Mali-
ckiej, xnaną jest wszystkim, chociaż w niej nie
szukates u swiata nagrody: bo cxiy nie dobre i
poświęcenie ukryć się nie mogą. Daruj się twą
skromności moie obrazom, ale niepodobna bym
nie wyrazić tego szacunku i wdzięczności, którą
ci winien jestem niosąc niegodne usługi moje
razem z tobą przez lat 3, w tej parafii, w poczyn-
kach mego kaptaństwa. Widziałem xawrze w tobie
wzór godny naśladowania, gorliwe pełnienie ob-
winków pasterxa w głoszeniu słowa bożego, w spra-
wowaniu i. sakramentów i innych obrzędów reli-
gijnych; twoja pobożność i prawota były dla mnie
bodźcem zachęcającym do xamitowania i wywią-
zania się godnie z kaptańskich powinności: jeśli
kiedys, gdy stanę przed Bogiem xdać sprawę, znaj-
dę w moim rekun jakie xastugi, twojemu to wi-
nien będę przykładowi. Oby ci ^{top} Bóg hojnie wy-
nagrodził! Nie sądzę jednak, by to były słowa
podłego pochlebstwa. Nie! note moich nie kala
obrzyście kłamstwo. Gdy przy tym ważnym obcho-
dzie powaxam się wspomnieć o twych xastugach,
to dla tego, że imiata powotać się może na
swiadectwo do tego ludu tu zgromadzonego, które
mnie jako pasterka przewodził w drodze xba-
wienia

L. Marasowski
Admin-istratorka
w Łowcach i Mo-
nasterzynie
Kuj. Kuj.

wiemia od lat 17, do tych licznie zgromadzonych ka-
planów, którzy szacunkiem dla Twoich kasting prze-
jęci na tę uroczystość przybywają, przed tym otła-
rzem się otaczają. Ocenit Twoe kastingi i Jm. Pasterz,
gdy na czele kastingowanych prątów łutejszej dycezy
przybył uścić ten obchód. Dzięk Ci, dzięk Jm. Pa-
sterz! Ustadam w tej świątyni w imieniu jubilatów
i wszystkich kapłanów. Twoje przybycie na ten jubila-
ten jak z jednej strony nas przekonywa, że oce-
niacz kastingi tych, co w tej obywatelnej, Twojej pieczy po-
wierzonej owczarni gorliwie pracują: tak z dru-
giej obudza w naszej duszy nieustanne postanowienie
odpowiedzenia godnie naszym powołan-
niom. Twoja tu obecność jest dla nas zachętą do
zbierania kasting na polu pracy i poświęcenia
w miesieniu Ci pomocy w kastingownem postan-
niewie Twojego postanowienia. Pasterstwo - jest
podmiotem do zyskania przez godne wywiązanie
się z naszych obowiązków Twojej przychylności.
Dzięk Ci w imieniu tych parafian, że ich pa-
sterza swym przybyciem uścić raczyłeś: to w niego
obudza wielkie przypiękowanie i ufność dla prze-
wodników w drodze zbawienia. Abyśmy zaś
wszystki zbawienney i Trisiecznej uroczystości
odnieśli pożytek, pozwól Jm. Pasterz! że
przy tym obrzędzie jubileusz kastingowanego
prąta przemówię o kastingach, a ten sa-
mym o wpływie politycznego duchowieństwa na
oświecenie pod względem religijnym i umyślo-
wym: to nas kapłanów zachęci do naśladowania
naszych poprzedników, a w słuchaniu obudzi
miłość i zafascynowanie do swych duchownych prze-
wodników.
Ty tyż wielki Boże mój wspieraj mnie... etc.

Niedzi

Światło błogie objawionej religii światło na-
catym już jaświato Zachodzie i południowe
opromieniato Europy Krainy: nad Stawian nie-
mnia grube perexce rozpostarte były ciemności. Nie-
dy tamtych Krain były excity prawego Boga i
z pyłu poganizmu się otrząsły: nasz naród, razem
z pobratymczymi ludźmi, z kłóreni go języcz i oby-
craje staryły, petrat przed batwanian i exci
naleina prawdziwemu Bogu wymarzonym przez
się, lub własną ręką, działanym bogom oddawat;
a nie był silnym, i excito mecinie odpiérat tak-
mych najexdów swęj ziemi, przeto przestra-
szat szpiadów i stawiat zapory światła, które
już gdzieindziej przyświecato.

W takim stanie rzeczy, Dwoch mecinów natknię-
mych Duchem bożym i mutością bliźnich, przejętych,
wzbrojonych potęgą bożego słowa, niezwajają
na straszne Kolory, w jakich ościenne narody
malowały Stawian, ufni w Boga, a pochodnią
wiary idą między ten naród pogański, i rozle-
wają światło błogiej Xśa religii. Tymi mecinami
byli Kaptani Cyryll i Metodyusz. Na ich przy-
byciem szuchstliwi od nas spółbracia bardziej
tę południowi wiekszają, widząc jasną
jak słońca promienie naukę, tak rozniósł
objawiają, prawdy, cisną się tłumnie, stuchają
z chciwością, nakłaniają swe głowy pod zwycię-
ski sztandar Krzyża i obmywają Anusze w zdro-
ju chrztu sę. Obserwni tamtych ziem, obfite
żniwo na roli niebieskiego gospodarza, ugrun-
towanie w wierze i obnajtanie z nasad-
ni bożkiej religii nowo wpisanych do Księgi
żywota; nie pozwalają tym świętym postannikom
Boga

Boga najrzej do lechickiej ziemi: ale dobro-
czyne to światło, które tam z takim poży-
tkiem wnieśli, rąciło i na naszych ojców
zbawcze promienie, a grube ciemności ma-
ją obok siebie światło, rozpraszając się pożyty.
Nadzieję namonice rok 965, rok na zbawcze
pamiętny w dziejach naszego narodu, w któ-
rym światło Chrysta nauki i u nas posłane do
złota. Mieczysław, pierwszy tego imienia
Książę polski, porządku z całym narodem
batwany i chrzest przyjmując. Oto owoc
z ziarna zbawczego przez dwóch wpo-
mnianych książąt Książąt. Im przeto, jako
pierwszym Słowian, a tem samem i naszym
Apostołom, cześć i uwielbienie po wszystkie
wieki należy, a ich imiona wdzięczna
potomność po całym obszarze ziemi stawian-
skich z uwielbieniem wspominać nie
przestanie.

Tak więc Książętom zawdzięczamy przeobra-
żenie się z letargu ciemności batwochwalczej;
ich słowo potęgą wspaniałą wywarło na naszych
ojców, bo ich oświeciło w rzeczach najważniej-
szych. Już odtąd Polak nie patrzył na idola
batwanom i nie był przed nim czołgiem; zga-
sły więc pogan ognie; zburzono ołtarze
bożyszczom waniezione, a w ich miejsce
postawiono inne, na których Bóg prawy
czci po dziś dzień odbiera; wygięto paterowym
bóstwom poświęcone gaje, zrównano z nie-
mą batwochwalcie, a w ich miejsce świat-
łynie Boga prawdziwego popostawiano.
Książę Zbawcy naszego świata odtąd na
niech

niebotycznych świątyni więziach, a ojcowie nasi
co nie dawno jeszcze w błędach błądzeniwalnych
uwięzieni, nie mieli żadnego wyobrażenia o Bogu
i celu na jaki stworzeni zostali, pouczeni
przez swych przewodników w drodze zbawienia,
wianowatych i ożywych do niebieskiego Ojca;
te dni zatracenia, obłąkania, zbawienia, wodę, poje-
dzenie, zostali, z Bogiem, swoim Mistrzem, zbawcą i
panem. O jakże błogi pokój napelniał ich dusze,
gdy poimawiali ciału batwanów, których za-
bogi mieli, padli po raz pierwszy na kolana
przed Tym, który jest początkiem i końcem,
wzrostkiem, przed Tym, w którego rękę spo-
czywają dusze, wzrastające bez rozjaśnienia.
O, po jeśli wiezieni przykuty w ciemnym i wil-
gotnym lochu płacze z radością, gdy na wieżach
oswobodzony wraca na wolność: nie równie
wielkie było wesele naszych ojców, gdy się uczuli
wolnymi od okropnych więzów w jakich byli trzy-
mani przez ducha ciemności. A jakże wdzięczno-
ścią rzucał się w objęcia swych duchownych
ojców! Jakże pragnęli mieć ich za najwzajem-
niejszą pomoc! Dowodem tego że sprowadza-
nia ich i obcej ziemi gdy jeszcze z pomocą
siebie wybrali ich i przedstawili do poświęce-
nia nie mogli; dowodem liczne świadectwa
w pierwszym razie stulcem powanozone i
hojnie uposażone. I patrzcie, drodzy bracia!
to przywiązanie, ta miłość i wdzięczność ku
Tym, za których pomoc, w imię zbawiciela
i pod panowaniem ducha ciemności, uwolnieni
zostali, z dniem prawie każdym w nich
wzrastali, o czym przekonywają hojne uposa-
żenia

ienia Mołochów przez Bolesława Chrobrego i innych
z tego bractwa Trady. co dotąd powiedziałem
tutwo, jak sądzię, przechować się możecie, c wpytując
Duchówym na naszych praocjów w przyjeździe i
ustaleniu w wierze. Sprace apostołskie przez po-
przedników naszych rozpoczęte, aż do naszych
czasów i po nas jeszcze prowadzone będą, bo
dzielo odrodzenia i przygotowania na wierne
sługi Boga mieszkaniców tej ziemi, dopóki jej była
stała, i ukończeniem nie będzie. Pomiedzy tamtym
a nami sta było, zachodzi różnica, że pierwsi
rozstrzegli zarady zbawienia między poga-
ni, a my dziś to samo spełniany posłanni-
ctwo między wami, oświeconymi uprządkie.
Xta religii światłem, ale często zamyszkajacymi
oczy na jasną jak słońca promienie prawdę;
Kauci walczyli przeciw zabobonom poga-
ńskim, a my zmniejszeni jesteśmy stać się bo-
żym uporem, jako wywołata zarozumiałość i py-
cha, indziej z rozwolnieniem obyczajów, które
pochodzi z przywiązania się do bylecznego do-
wierzcy zmyślowych - a następnie całe krze-
ście zakłada na dogadzanin swym namistnościami.
Dziś Kapłan nie przestaje być apostołem prawdy,
apostołem Xta nauki i cnoty. Trzymając prze-
chrzest niemowlę, na łono Xta religii, nawro-
ca on owego poganina, co mając oczy nie
widział światła bożej prawdy, uszy, a nie
słyszał zbawiennej nauki - usta, a nie wy-
znawał wiemi i nie wywołat swego stworcy,
ale kłat je batwochwalecznemi modły. Two-
jście, niechciwle - to czysty obraz poganina,
sta

z tą tylko różnicą, że tego nie macie towaru-
szyć czasem upór, a tamtego niewiadomości
i brak pojęcia wszytkiego co się obok niego
dzieje; jak jednego, tak drugiego Łaska Boża
sprowadza do podwojów światym i ta znów
tylko różnica, że Dorosły jako silniejszy sam
przeżywa i prosi o odrodzenie, a Dziecię
przymierzaniem bywa. A tak i my, Drodzy
Bracia! co w 900 lat po naszych przodkach
w wierze, w poczet wyznawców Chr. religii
potrzebnymi xotacjami, xawdżeczanym to na
ze Dłuchowe oświecenie i udarowanie od
lat niemowlęcych Łaską Bożą Kapłanom,
którym Xbawiciel jej szafarstwo powierzył.
Ale nie dość, Najmilsi! pragnąc na łono
Bożej religii, nie dość wskazać drogę którą
postępować powinien ten co się xadziagnał
w szeregi wyznawców Chr., bo ciałem z na-
turą swą przez grzech pierworodny skazanej,
słabiej niż xawrze do złego niż do dobrego,
więcej niż lgnie do tego co jego xmyślni pro-
chleb, co mu tu przyjemności chwilowa
sprawia, co dogadza burzącym się w nim na-
miesznościom; potrzeba go przeto umacniać
potrzeba uxtroić aby nie poległ w walce
którą staczać musi z samym sobą i z nie-
prajaciotni swego xbawienia. I patrzeć
Chr. znów Kapłani jako szafarze Łaski
Bożej wzmacniają nas słab. Trzcinę które
ni Łada powiew wiatru pomała i przez
administrowanie ss. sakramentów, imię od
Boga sobie udzieloną sprawując ss. obrzędy,
xleważą na nas Łaski Boże, przy których
moimys

możemy wszystko co było jest święte i zbawie-
ne wykonać; Kapłani podają nam broję
o którą objają się potężni wrogów wiecznego
złego, i chronią, dając od broni śmiertel-
nych.

Alex bracia! exłowiek, prawie do stromu
do zgrzybiałego wieku nie przestaje być
długościem, mimo podany sobie broję i
tarzę zbawienia. Jest stary, często się chwic-
je i wciąż ich przypomina: potrzeba go, za-
chęcać, namową dodawać odwagi, bo inaczej
jak w żołnierza, trwożliwy, gdy spojrzę
na silnego przeciwnika, broni porzuci i
dobrowolnie u nog jego się ścięte! Tak i my
w walce z wrogiem zbawienia, upadnie-
my - o! i tu, gdyby nie wpływ Kapłanów,
gdyby nie potęgę ich słowa, na nowo
w życiu nieprawości uwikłani, niezre-
sne ofiary występku, zrodziły z druzi prze-
znaczenia naszego, w grube błędy nieo-
wiartstwa byśmy byli popadli - a tak, życie
naszego oswobodzenia z pod panowania sa-
tanda, ledwo rozpoznać, śmiało było na-
mierzem. Lech Bóg dobry, po wszystkim ex-
sy nie przestał nam wzburzać gorliwości,
o nasze wieczne złoście, Kapłanów i
w miarę tego jak wiążą ich była potrzeba
więcej ich nam powstał.

Pomijam dawniejsze czasy - wspomnij-
my tylko wiek. XVI i XVII. w którym ludz-
kość jaskółka na miedź przysięgi odrywaniem
się od starej zwyczajów wiary i zmierzanie

relig.

religii. Ktoś to wtedy, gdy potok mówców
i do naszej ziemi wpadł z tożsamością i ka-
nury w swych przepłatach nie jednego z jej
mieszkańców, Ktoś stawia, wtedy przeciwnie,
i katarował prąd ten strasliwy? Ktoś ka-
pobiegł szeregów się przeciwnym wierze oj-
ców kazadom? Wszakże rozpatrzenia swego
snego monarchy Zygmunta Augusta. Towoity
wtedy wysłuchim, a gościnną ta ziemia
przyjmowała, z innych krajów wygnanych
da! Odnęci nauki, jak toczna i tych, co od-
świeżali dawno już kaporunnianc Augustu
kazady; z narażeniem, własnych poświęce-
nia ziemia nasza, obfitych i wyraco-
nych z trościąwością przyjęta i zastomila-
ła przedstawiania. Oto znów, gdy ci nie-
widyżni goście, z gubne swe kazady rozre-
ziać potarli: kapłani meksy im stawili opór.
nie bronią w ręku, ale gorliwie swem sto-
wem kapobiegli odczuwaniu stability i chwile-
jących się w wierze. Wówczas to potężna,
złotoustego naszego Kargi, wypowiedział,
brumiata, z namaszczaniem w obudwu
stolicach, a po dacie jego przemowie-
nin schronieniem iżyta ewangelii nauka,
stuchacz wracał umocniony w wierze
z takim silnym postanowieniem, że wier-
nym zostanie prawdziwie, i z pierzi-
wych matek wybranej religii. Lito-
tego amola polkoju, tego nowego aposto-
ta, co kaporunniancy o sobie samym
poświęcił się na to, aby bronić prawdy
da.

Do serca społeczeństwa nowo głoszonych za-
sad, nie ogranicza się na samych tylko
stolicach, ale rozlega się i po innych
miastach, już to wśród obywateli powiększonych,
gdzie umacnia słabych, w wierze, już
przez pisma, w których wykłada się na-
uczę a błędy wytyka. I z czasem godnym
Apostola, w swych rozprawach potęmi-
czonych objaśnia prawdy wiary, a zbija
błędy; a ponieważ, wiedział, że przychodzi
iść z góry, że jak dobre, tak i złe, z wy-
szszych na niższe przelewa się stany;
lecz ogradzi walcząc przeciw zbytkom,
dumie i tym podobnym występkom, które
wówczas opanowały osoby przestępujące,
niezwyciężone w ożywienie godności, a pi-
sma jego z chciwością chwytane po ca-
łym kraju, stają się tam, przeciw no-
wym nieznany dawniej, a przeciwnym
prawdzie objawionej i zaradku.

Kiedy zbawienne słunki wywierać
wymowa i pisma skargi, drugi kapłan
Wujek, przełożone na język ojczysty
próbuje, skargi s. k., objaśniewy, niejsza
trudniejsza do zrozumienia, a tak
każdego daje sposobność u twierdzenia
się w wierze i przekonania o prawdzie
każdy z nich pisma, już dwóch kapłanów
z chciwością czyta li czerpie z nich zba-
wienne nauki: staby się umacnia

w wierze

w wierze), a ten co się nigdy nie zachwiał tém silniej do niej się przywiera; - że już nie wspomnę o sławnym Florentin, co nauką i mocą charakteru wpiął na ocalenie zagrożonych starego Kła zakon, nie tylko u nas, ale na całym świecie; - że prominę Białobrzaskich, Birlowickich i wielu innych, którzy równo z santonami w winnicy naszego tu Kościoła potoczyli zastugi, a równo tak słowem, jako i piórem gorliwość, powstawała przeciw szkodliwym się błędom i prawnym występkom. To wspomnienie tych wielkich sław przekonać was może: iż duchownym należy się wdzięczność żeśmy pozostali wiernymi prawdziwej Ojów naszych religii: za co Korne po wszystkich czasach składajmy Bogu dzięki, że tak gorliwych i świętych kapłanów przysłał nam nasz.

Wstrzymamy już trochę co zagmat. Zmierzaniem, ale nie pragnieniem chwalebnym, który kraj uświęca, jako lew rykający, szuka jak logoby pożar, na roli serc naszych między wybora, przesłania, cnoty, nie przesłat ziać karku nieprawości, który, jeśli warownie zagłuszy tamte i zmierzają, zupełnie: potrzeba przede stróżów, którzyby bacząc i obracając oko zapobiegli jego się szereg i w samym go zmierzali zarodzić. I patrzcie: drodzy bracia! kapłani ten pełnią i dotąd pełnią obowiązki, przywracając przykładem cnoty, nie przedstawiają przypomnień wszystkich stanów ludzkości ważnych ich obow.

obowiązków; w swych naukach z mądrą
prawdą głoszonych, w imieniu Boga pro-
szą, upominają, błagają i karzą bez względu
na osoby, by porzuciwszy występku bezdroża,
ścieżką cnoty postępowali. Kamkujcie, bracia!
naukę usła, nie dozwólcie, nam powstawać na
nieprawości, a nie za tego ta ziemia stanie się
śmietadłem nieprzebieżonych zbrodni. Bo, wy
znajcie zezwólcie, czy postępowaliście ich zbawie-
nie upominania, nie uczuliście wstrętu do występku.
Wyznajcie, czy, jeśli już nie dla własnej spoko-
ści w sumieniu, to przynajmniej dla tego, by
uniknąć na rumieniec wypału, jeśli na wasze
lica wywołują spojrzania oblażających was osób.
Gdy kapłan powstaje na wasze nieprawości, nie
postanowiliście, iż uniknąć na przykładzie? Kto
was, Najmilii! poucza rzeczy najważniejszych
wiecznej szczęście zapewnających? Wy, coście nie
mieli sposobności kształcić waszego rozumu i
serca, zhańdźcie, nabyli, gdiście się nauczyli
czcić Boga; od kogoście powzięli wiadomości o
Stworzy i o waszych iu niemu obowiązkach;
powiedźcie, co was wstrzymuje od występków
do których takcie skłonni? O! wszakże wy
nie raz powtarzacie, że wasz przewodnik
w drodze zbawienia, wasz proboszcz, tak
na nie silnie powstaje, a więc iż uniknąć
potrzeba, — i słuchanie bardzo cennie, gdy
bez namyślania się, słuchacie jego głosu. —

Co gdy tak jest, oszczędźcie sami, jak
porządku wstępu kapłani wywierają, na
wasze dobro wieczne. O! zaprawdę, od Mo-
sejki aż do grobu, jak trokliwi ojcowie,
Karmia

Karmia, was chlebem nauki bożej, strzegę od
wiecznej zguby, i wtemczas, kiedy wśród karm-
kiewicz choroby wszyscy was opuszczają, oni prę-
żemotami spieszą aby umocnić i ożywić, wiarę
i nadzieję, pojednać z Bogiem i zasilić na
drogę wieczności.

Teraz, gdy wam przedstawiam zbawienney
wpływ Kaptanów na wasze dobro wieczne,
zdaje mi się, jakobyśmy stęskali podnosząc się
głosem i powtarzając: Ależ nierównie składowym
wpływ Kaptanów kamiedbujamy swego wypeł-
nia postawienia wywierając na zgubę, jak
składowiec inny, - a i naśladując nie rozważa-
jąc nie abywa, po dziś dzień.

Nie przezwyciężajcie. Bracia! Temu, nie sądzicie nawet,
bysim ich chciał przed wami, usprawiedliwiać,
bo bym się stał bardzo stronniym, - owszem,
wyznaję z pokorą, że tak jest, podzielać wa-
szą zdanie, że nie składowego, dla dusz droga,
Klawiciela krwią okupionych, nad niebożone,
Kaptany, boi ten, co ma przewodniczyć w dro-
dze cnoty, sam cnotliwym być powinien. Wiem
o tem, że większa część, was, patrząc na
występnego Kaptana, łatwiej go naśladuje
jako tego, co cnotę pragnie, boicie z natury
swej do tego skłonniejsi; a reszta, skutek
ten, bardzo jest naturalny, boi jeżeli ten,
co sobie Pana wygłoszenie obrat na cząstkę
swego dziedzictwa; jeżeli ten, którego posta-
wiono stróżem moralności i wystawiono
na światnik, wśród świata; jeżeli ten,
który ma wykorzystać Kąkol nieprawości;
staże się niewiernym i przewodniczy
w wyph

w występach - nie dziwnego że ci, którzy
Jedną jego prosił pisać, a nim idą i
w równie lub większe jeszcze wpadają grzechy
O! brada, brada tej szarafi, w której kapłan
zapomina, że w dobrem przewodniczyć powinien
Bada też, narodowi, który takich ma stróżów
moralności i praw bożych, bo najświętsze na-
wet przepisy, nie zapobiegają rozprzeczaniu
we wszystkim, a gdy Bóg obrażony, odwróci
swe oko, w miejsce błogosławieństwa, nie-
szczęścia tam będzie rozgłoszą. Wier, że
dobre, którzy bożę jałą kłótnią są kapłanami
przewrotni, i dla tego pobudza was do bla-
gania. Niebiosa błaga, aby wam prosił ka-
płanów godnych tego świętego urzędu, dla
tego całej rasy do roku nakazuje, po-
stępując, po naszym dni suchych, bycie
umartwieniem ciała i modlitwą uprosi, prze-
wodników takich, którzyby prawdziwie byli
światłem świata i solą ziemi. Allez, bracia
nie, rzucając na nas kamieniami protekcji
boimy, więc z koci wazij, tak sama
w naszych, jak w waszych ciałach krew krąży
myślny ludźmi wam podobnymi być i
przeistali. Wymagacie po nas urobień
cnoty, pragniecie abyśmy byli bez naj-
mniejszej stary, a sami przyczyną tego
sta jesteśmy. Wszakżeśmy z powodu
wielu; nim nas suknią duchowną przy-
diano i poświęcono musieliśmy od dy-
cha zatrutem grzechami powietrzem
i chcieć, aby ten jad okropny nie wy-
wart

wart i na nas szkodliwych skutków. My wypro-
srod was wyjemny: jeśli was przeto prąd niepra-
wości pochłania, możecie wymagać, abyśmy
razem z wami stojąc przezeń porwanymi
nie byli? O bracia! wiedziecie, że kłopotani
to kara którą Bóg obrażonym wymierza.
Jeśli ich przeto do was przysła, to jako różgę
karczącą, która, was chłostając, to wyraźnie
przepowiadać przez proroka nieskazęciwą,
które miały spotkać lud, wybrany, za jego
grzechy, powiada: i będzie jako lud, tak i ka-
pan (Isai. 24, 2), a na innem miejscu, gdzie
poiesza nieskazęciwych i pokutujących,
jako nagrodę i dowód swej łaski wyrzekł:
dam wam pasterkę, według serca mego i
będą pastli umiejętności i nauką (Jer. 3, 15).
Jeśli przeto zte i niegodzi szugami ołtarza
się rozszerzyło, toć widocznie, na nas ciąży
kara, boża. O brada, nam, brada bracia kapłani,
kiedy nas już Bóg używa, jako narzędzie,
którem chłostając nieprawość, boć się, nie
na jednym z nas spełni, co przepowiedział
Bóg przez Jeremiasza (23, 1-2): brada, paster-
stwo, którzy gubią i rozszarpiwają brzo-
dę pastwiska mego... oto ja nawiedzę na
was złoć spraw waszych, mówi pan!
Jeśli jednak bracia! widniecie, niekiedy
te czyni nasze, nie gorznie się z nich, aby
was Bóg srożej nie ukarał, ale słuchajcie
tego głosu którym Bóg do was przemawia
jakoś. Wszakże wam święta, choć
niegodnemi może być głosimy naukę;
zastanę

zastojnicę wsi do siebie k przestępcę zbawienia
wszystko tedy woliłoby nam rozkazy zachow-
wać i czynić, ale wedle myślników ich nie
czynić. (Mat. 23. 3). Musicie głową przycisnąć,
zepsucia, a Pan ulituje się nad nami i smie-
ni nas swą łaską na wierne swe służki i go-
dnych przewodników zbawienia waszego. Pro-
ście wraz z nami gorąco Boga, by to zle-
cie nie powiększyło, boi jednak Bóg dobry nie
przesłał posłań do was Kapłanów podług
Zerka swego, Kapłanów trochliwych o wasz-
wieczną służbę, którzy czynem i słowem
wam przewodniczą; i dziś. Każdy chełwił się
życie swe poświęcił za zbawienie wasze
i dziś wptyw Kapłanów, jak to niedawno w
Dzielnicy, jest bardzo przeważny na dobro wasz-
wieczną.

Wie koniec jednaki na tem. Kapłani również
wptynęli i na oświecenie naszej ziemi pod
względem umysłowym, - im, z awdziejami
oświatę. — Jak we wszystkich krajach Kościoły
i klasztory były przybytkiem religii i nauki
tak podobnie i u nas. Od czasu zaprowadze-
nia i wiary do naszej ziemi, rozpoczęła się to
historja naszej oświaty, a z czasem przed chrze-
ścijańskich i adne, nie pozostały pominęli, któ-
reby świadczyły choć o jakimkolwiek gni-
wie mówię wyrównywajęcem innym nuro-
dom wykształceniem. Kapłani to znani sta-
nuli na ich oświecenia: bo gdzież założeń
pierwotne szkoły? Oto przy klasztorach be-
nedyktynów w Ściechowie i na górze Świe-
dy, a dziś. Świętokrzyską Kwanęj.
A baidym

W każdym rokiem pouczają się naukowe zadania,
a młodzi chcą nauki przy ^{Kolegiach} klasach i uni-
wersytecie, odbierają wychowanie. Poradzadano salubny
przy klasach, przy katedrach i para-
chodnich kolegiach, których nadzór i opieka
powierzona była pracom Scholastykami swo-
nym, i ten tytuł tak chlubny, świadczący o srodku
i porządku krajowego oświecenia, dotąd pozostał
przez 900 lat blisko Kaptani. Stali na czele
wychowania młodzieży, a nikt nie zaprzeczał
że godnie się wywiązała ze swego postannia-
cia. Wszakże nie dawne to czasy, jak wykre-
szenie rozporządzenia, odłączyły duchownych od stercu
wychowania, mogą się więc śmiało odezwać,
bo historyę świadectw potwierdza moje zdanie,
że pod ich kierunkiem przyprowadzono do-
wzrostki gatunku społeczeństwa godnych czoł-
ków. Pamiętać dobrze jeszcze młodziacy
błogosława grodu, że i tu pod kierunkiem
Kaptanów przez 26^{tych} lat, młodzież się kształ-
ciła z wielkim pożytkiem, bo dziś wychowanie
tej szlachy sągawczy rozmaite stanowiska
w społeczności, chlubne o swych mistrzach dają
świadectwo (+).

Kaptanom naszym jak rozbudzenie, tak wskre-
szenie winni jesteśmy oświaty. We wszystkich
gatunkach umiejętności jestli nie przewyż-
szyć, to wyrównali obcy narodowi. Im
winni jesteśmy wiadomości i dziejom oj-
czyzny, bo w poradach, bibliotekach
przy kolegiach i sumiennocią opisujemy
rozmaite w kraju zaszłe wypadki, które

(+) Jakota wyprawa ^{publika} w mieście wawie ukazywana była przez
00. Bernardynów, istniała od r. 1796 do 1832.

stanowią źródło, historii opisytej. Kapłani też
pierwsi systematycznie opisawszy te dzieje
obznajmili, z niemi nowo-odradzające się
pokolenia. Pierwsi Dziejopisowie, to Kapłani.
bo, domowi nie obity się z uszy imiona Bro-
gusławów, Wincenizów, Kadubków, Długosów i
Naruszewiczów? a ci, którzy stłubie ołtarza
byli poświęceni. Ktoś to, drodzy bracia? ołtarz
nasz naród stawia i świat cały wyprowadzi
w zadumienie, gdy ten się przedstawi, że naj-
mędrsi nawet pod ręką światu, aż do
jego czasu ludzie, ukończeni Grecy, Rzymi i
inni innych krajów błędnie mieli wyobrażenia
o systemacie słonecznym, planetarnym? O to Kope-
nik, którym jeśli każdy Polak się zachwyci, każdy
kapłan słusznie nawiąże, jako na swego poprzedni-
ka, a tym samym, jako dowód głębokiej znajomości
kapłanów w matematyce, wskazuje. Chciecie mi-
strza a dziejczyń nauk przyrodzonych, ma-
nim ks. Krzysztof Kłuka. Jeśli zapytacie o
stawnych wierzoopisów, wskazuje wam między
innymi Krasickiego i Naruszewicza. Chciecie
dokładnie poznać swój język, przekonacie się
o jego jedyności, wróćcie do ręki mówców re-
ligijnych, a między innymi skargę, o któ-
rym tak okłubił się wyraził jego nastawca
stawny Arcybiskup Woronin: "Chcesz zostać
dobrym Kaznodzieją, czytaj Skargę; filozofem,
czytaj Skargę; dziejopisem, czytaj Skargę;
politykiem, czytaj Skargę; chrześcianinem
czytaj Skargę; Skarga jest wzrostkiem dla
wszystkiego". A Alojzy Osinski znany
w świecie

w świecie nieznanym wyrzekł: "do Skargi przysto-
rować można co niegdyś o plutarchu mówio-
no: gdyby poprzedników jego zaginęły prawa:
w nim jednym prozostatby piękności i wzory
mowy rzymskiej." - Kto tę ożyłą mowę, gdy ją
po słotyż sygnamentowskich czasach, obcył je-
zyków zwroty, kłacił kaczęty, z ducha jej wy-
smutemni gram mądrymni zasadami do utra-
conej cyklosty podkignął? Oho, M. Kopczyński:
udarowano medalem pamięć jego. Nadziwiałbym,
bo może i tak nadziwiałam już waszej
cierpliwości, gdybym się po szczególe cherat
zastanawiał nad kładą umięjętwsia i wy-
liczać kapitanów, którzy albo ją uprawili, albo
tę na szczybie jej stanęli. Mówię więc, gdy
powtórzę, że kapitan wielki wpływ wywarł
na oświecenie pod względem umysłowym,
z czem był kilka rysów i wspomnienie
niektórych mezoów. Was przekonać może,
a jak dbali o oświecenie, dowodzą już to po-
kazadane przez nich skroty, już obmyślony
fundusz na ubogich uczeniach w wielu
miejscach na naszej ziemi, jak przez
Karłowickiego, Szaniawskiego, Lipskiego, itd.
A Komuś niewiadome i nieznane imiona
dwóch braci Ratuszkich, co bogaty Księgozbiór
ofiarowali na użytek publiczny, przez co nie
mato się przyłożyli do podniesienia oświaty.
Nie podobna bym wam jeszcze nie
wspominać o zastępcach duchowieństwa i
cierpiącej ludności! Dla krótkości prosię
wam

wzrostkie dobroczynne zakłady, przez nich lub
za ich staraniem wzniezione, gdzie niedługo
lub kilka przyszłych lub przyszłości odbiera,
jak i tu w tym mieście zapis przez p. Ms.
Karola Krucklowskiego dla ubogich tutaj-
szych uczyniony, - a wspomnę o jedynym tył-

ko zakładowie głuchoniemych w Warszawie.
Patrzcie, te nieszczęśliwe ofiary, to trupy
wśród żyjących ludzi chodzące, nie stykają
i nie mówią. Kiedyś litował się nad nimi,
ale niht nie wiedział, nie pomyślał nawet
nad tem, by tymi nieszczęśliwym podać moim
spokojności znoszenia się wzajemnie, i proży-
cia towarzyskiego; znalazł się na koniec ka-
ptan Ms. Galiś Falkowski zmarły przed siedmiu
laty. Który przeżył litowia i smutną bliznę,
a jednak wytrwale pracował nad tem,
aby obudzić umarłe władze słuchu i mowy.

Bóg pobłogosławił jego zamiarom i dziś
nie mało wychowanców tego zakładu za-
wdkierza już wzięcone sobie, że tak po-
wiem, życie. Ci umarli dla społecno-
ści, co jej ciężarem tylko byli, dziś żyją
i do jej dobra się przyznają.

Oto, bracia! niedoświadczony, słaby tylko
karys naszego duchowieństwa
w oświeceniu pod względem religijnym
i umysłowym. Młodego niewiolenie
moja i krótki czas obszernie rozwi-
nać mi nie dozwolity, ale i z tego, my
Bracia

Bracia Kaptani zachęćmy się do tem gorliwszego
pracowania na niwie którą uprawiali nasi
poprzednicy, pojdźmy ich śladem i nie da-
wajmy powodów do cierpkich i ubliżających
naszemu świętemu zawołowi wyrzutów;
i stańmy się światłem dla naszych owieczek
drogą zbawiciela krwią okupionych, i wa-
rem cnoty, boi nas na świecznikach po-
stawiono, a to tem więcej, że nas przykład
gorliwej pracy naszego jubilatą, której
tu publicznie cześć oddać tak ślicznie-
śmy się zgromadzili, do tego zachęca.

Wzajcie, drodzy Słuchacze! przejęci
wdzięcznością za tyle poświęceń dla
waszego dobra czynionych przez nasze
Duchowieństwo, odnowcie tę miłość i zan-
danie, którem razwściekaliśmy się prze-
wodnikom w drodze zbawienia wasi
ojcowie. Słuchajcie tego głosu, którym
Bóg do was przez nasze usta
przemawia, wypełniajcie ścisłe
wszystko do czego was pasterze
wasi zachęcają, a za kwitnie mię-
dzy wami błogie szeregusie, którem
się cieszyli wasi ojcowie. Bóg
pełen miłosierdzia i gdy spojrzysz

na wasze czyny dobre, do których
was nie przestają zachęcać Kapła-
ni, podniesie swą prawicę i prosto-
gostawi we wszystkim. Amen,

W Korrespondencji z Kataliza umieszczono
w Przeglądzie z 16 lipca r. z. N° 28. skreślono
w krótkości i wot s. p. ks. Józefa Horbicha,
gdzie ten wyrażono nadzieję do Przeglądu
Kazanie jego o zastępkach Duchowieństwa pol-
skiego. Gdy jednak, wysłane w 17 lipca r. z.
nie dostało swego przeznaczenia, dziś powtar-
zam je przesyłam z prośbą do St. Redakcyi,
aby w piśmie swoim umieścić je również,
o ile to można za stosowne.

d. 1. czerwca 1864. X. Ch.

h
ta
to

ong
lono
n.
laba
pod
a r.
outa
akuy
nyta

